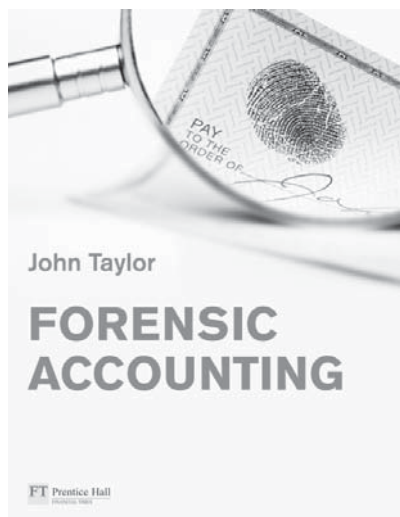

Book Reviews

ดร.ศิลปพร ศรีจันทเพชร*

Forensic Accounting

by

John Taylor

สำนักพิมพ์ Prentice Hall (2010)

Forensic Accounting อาจเรียกในชื่ออื่น เช่น Investigative Accounting หรือ Fraud Auditing ในประเทศไทย ผู้ให้ความหมายของ Forensic Accounting ไว้ต่าง ๆ กัน เช่น การบัญชีสืบสวน การบัญชีนิติเวช ตามพจนานุกรมของ Webster คำว่า Forensic มีความหมายเกี่ยวกับเรื่องที่ใช้ในศาล หรือเรื่องซึ่งเป็นที่โต้เถียงกันในที่สาธารณะ (pertaining to, connected with, or used in courts of law or public discussion and debate) ไม่ว่าจะใช้ชื่อใดก็ตาม นิยามและบริการของ Forensic Accounting กว้างขวางมากกว่าการตรวจสอบการทุจริตที่เกิดขึ้นในองค์การ และการตรวจสอบอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ

หน่วยงานต่าง ๆ ในต่างประเทศ (เช่น สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร) ได้พัฒนา Forensic Accountant หรือ Forensic Auditor ออกมามากขึ้น ทั้งนี้เพื่อช่วยในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ หน่วยงานดังกล่าว เช่น เอฟบีไอ คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ และกรมสรรพากร เป็นต้น

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำ ภาควิชาการบัญชี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สำหรับประเทศไทย Forensic Accounting เริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ดังเห็นได้จากหลักสูตรปริญญาตรีและปริญญาโททางการบัญชีหลายแห่งได้เปิดให้มีการเรียนการสอนวิชานี้ จะขอยกตัวอย่างคำบรรยายลักษณะวิชาของสภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ ดังนี้

“ความหมาย แนวคิด และการพัฒนารูปแบบการบัญชีนิติเวช ความแตกต่างระหว่าง การบัญชีนิติเวชกับการตรวจสอบทุจริต คุณสมบัติและหน้าที่ความรับผิดชอบของนักบัญชีนิติเวช สถาบันวิชาชีพการบัญชีนิติเวช เทคนิคและวิธีการตรวจสอบ และการเข้าไปมีส่วนร่วมใน กระบวนการฟ้องร้องเพื่อดำเนินคดีในศาล”

ที่เกริ่นนำมานาน เพื่อจะบอกว่าหนังสือแนะนำฉบับนี้ คือ Forensic Accounting เขียน โดย John Taylor (2011) สำนักพิมพ์ Pearson

หนังสือหรือตำราภาษาไทยเรื่อง Forensic Accounting ยังไม่มีใครทำ ในช่วงแรกอาจารย์ ผู้สอนวิชานี้ หรือผู้ที่สนใจ Forensic Accounting ในมิติหรือแง่มุมต่างๆ คงต้องพึ่งตำรา ต่างประเทศก่อน หนังสือเล่มนี้ปูพื้นฐานให้ผู้อ่านรู้จักกับ Forensic Accounting อย่างดี จากที่ไม่เคยรู้จัก ก็จะรู้จักและคุ้นเคยกับ Forensic Accounting มากขึ้น

หนังสือแบ่งออกเป็น 4 ส่วน 16 บท

ส่วนแรก บทที่ 1 กล่าวถึงพัฒนาการของการกำกับดูแลกิจการ (Corporate Governance) ทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) Sarbanes-Oxley Act (ซึ่งเป็นกฎหมายที่ออกมาหลังจาก วิกฤตการณ์ด้านบัญชีในสหรัฐอเมริกา) และบทบาทของตัวแทน เช่น คณะกรรมการ บทที่ 2 อธิบายบทบาทของ Auditors ทั้งบทบาทของผู้สอบบัญชี ตรวจสอบภายใน มาตรฐานวิชาชีพ ที่เกี่ยวข้องกับงาน Forensic Accounting บทที่ 3 กล่าวถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ Forensic Accounting แต่เนื่องจากหนังสือเล่มนี้มาจากฝั่งสหราชอาณาจักร กฎหมายส่วนใหญ่จึงเป็น กฎหมายของสหราชอาณาจักรและยุโรป

ส่วนที่ 2 เริ่มตั้งแต่บทที่ 4 บทบาทขององค์กร ซึ่งอธิบายให้ผู้อ่านรู้จักกับวัฒนธรรม องค์กร (Corporate Culture) และจริยธรรมทางธุรกิจ บทที่ 5 จิตวิทยาเกี่ยวกับการทุจริต และอธิบายให้รู้จักกับสัญญาณบอกเหตุ หรือสัญญาณเตือน (Red Flags หรือ Warning Signal) และเรื่องที่มีผู้กล่าวถึงเสมอเวลาอธิบายเหตุของการทุจริต นั่นคือ Fraud Triangle

ในส่วนที่กล่าวถึงสัญญาณเตือนนี้สำคัญว่าสัญญาณบอกเหตุที่พบอาจบ่งชี้ว่าการทุจริต มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้น ซึ่ง Forensic Accountant ควรใช้วิธีการตรวจสอบอื่นๆ ลึกลงไปใน รายละเอียด โดยเพิ่มจำนวนรายการทดสอบ การสังเกตการณ์เพื่อสอบถามสาเหตุ เจตนา และความถี่ที่เกิดการผิดปกติ รวมทั้งประเมินระบบการควบคุมภายในในจุดนั้นว่ามีความเพียงพอ และมีประสิทธิภาพป้องกันหรือค้นพบรายการผิดปกตินั้นหรือไม่ Forensic Accountant ต้องให้ความสนใจและพิจารณาถึงสิ่งบอกเหตุที่พบ ซึ่งต้องอาศัยความอยากรู้อยากเห็น การวิเคราะห์ และความสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ

Forensic Accountant สามารถใช้ประโยชน์จากสัญญาณบอกเหตุ ซึ่งเป็นลักษณะหรือสถานการณ์ที่ Forensic Accountant ต้องระมัดระวัง และให้ความสนใจกับข้อมูลที่เป็นสัญญาณบอกเหตุอย่างละเอียด หากพบว่าสัญญาณบอกเหตุเกิดจากจุดอ่อนในระบบการควบคุมภายใน Forensic Accountant ต้องรายงานให้ผู้บริหาร หรือคณะกรรมการตรวจสอบทราบ เพื่อปรับปรุงแก้ไขระบบการควบคุมภายในให้ทันทั่วทั้งที่ แต่หากพบข้อมูลที่อาจเป็นเบาะแสถึงการทุจริต ซึ่งควรต้องมีการสืบสวนการทุจริต กิจการอาจตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อสืบหาผู้กระทำความผิด

ส่วนที่ 3 เป็นเรื่องของการจัดการความเสี่ยงจากการทุจริต (Fraud Risk Management) ตั้งแต่บทที่ 6 คำนิยามของการทุจริต การทุจริตของพนักงานและการทุจริตทางการเงิน บทที่ 7 ความเสี่ยงจากการทุจริต และวิธีป้องกันโดยการควบคุมภายในตาม COSO และการจัดการความเสี่ยง และนโยบายป้องกันการทุจริต บทที่ 8 การควบคุมภายใน อธิบายให้เข้าใจถึงประโยชน์ของการควบคุมภายในและสภาพแวดล้อมของการควบคุม บทที่ 9 เป็นการจัดการความเสี่ยงและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

เนื้อหาในส่วนนี้บอกว่าการทุจริตเป็นผลที่เกิดขึ้นได้โดยตรงจากการกระทำของบุคคล และอาจเกิดขึ้นได้เสมอ ไม่ว่ากิจการได้จัดให้มีระบบการควบคุมภายในที่ดีเลิศเพียงใดก็ตาม แม้ว่าลักษณะการเกิดทุจริตจะมีอยู่มากมายจนไม่สามารถจำแนกแยกแยะออกมาได้อย่างละเอียด และการทุจริตบางอย่างก็มีลักษณะเฉพาะสำหรับธุรกิจนั้น ๆ

ส่วนที่ 4 มี 4 บท เป็นเรื่องเกี่ยวกับการสืบสวนทุจริต ตั้งแต่บทที่ 10 ว่าด้วยเรื่องกระบวนการสืบสวนการทุจริต ตั้งแต่การตั้งทีม การวางแผน การตรวจสอบไปจนถึงการออกรายงาน บทที่ 11 กล่าวถึงประเภทของการทุจริตต่าง ๆ และการรวบรวมหลักฐาน บทที่ 12 การทุจริตโดยผู้บริหารในรูปแบบต่าง ๆ และเทคนิคที่ Forensic Accountant ใช้

Forensic Accounting ครอบคลุมกว้างขวาง และขึ้นอยู่กับลักษณะงานที่ได้รับมอบหมาย บริการประเภทหนึ่งของ Forensic Accountant ในส่วนที่เกี่ยวกับการตรวจสอบการทุจริต ถือได้ว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ Forensic Accounting มากที่สุด

โดยส่วนมาก การทุจริตมักจะถูกปิดบังไว้อย่างดี Forensic Accountant จึงต้องตระหนักถึงโอกาสที่จะจัดการทุจริต ซึ่งอาจเกิดมาจากการไม่ปฏิบัติตามระบบการควบคุมภายในที่กำหนด จุดอ่อนของระบบการควบคุมภายใน อาจเป็นสาเหตุ หรือเป็นการเปิดโอกาสให้เกิดการทุจริต Forensic Accountant จึงอาจต้องประเมินประสิทธิภาพของระบบการควบคุมภายในที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการป้องกันการทุจริต เช่น การควบคุมสินทรัพย์ที่อาจเกิดการทุจริตได้ง่าย การแบ่งแยกหน้าที่ผ่านความรับผิดชอบอย่างเพียงพอ

ส่วนที่ 5 เป็นงานของนักบัญชีสืบสวนที่ไม่เกี่ยวกับการทุจริต เช่น บทที่ 14 การประเมินมูลค่าธุรกิจ บทที่ 15 สิทธิเรียกร้อง (Claims) และบทที่ 16 พยานผู้เชี่ยวชาญ (Expert Witness)

เนื้อหาในส่วนนี้อธิบายถึงบทบาทอื่นของ Forensic Accountant ซึ่งอาจมีบทบาทมากไปกว่าการตรวจสอบการทุจริต เช่น ในฐานะที่ปรึกษาแก่นักกฎหมายหรือทนายความ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในงานส่วนที่เกี่ยวกับการบัญชี คอมพิวเตอร์ ภาษีอากร การปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ และการปฏิบัติตามระบบการควบคุมภายใน หรือ อาจมีบทบาทในการให้คำแนะนำแก่เจ้าหน้าที่ ลูกหนี้ และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกิจการที่ล้มละลาย หรือกิจการที่กำลังมีปัญหาทางการเงิน ซึ่งอาจให้คำแนะนำถึงกลยุทธ์ หรือวิธีปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดกฎหมาย เช่น สอบทานฐานะการเงินของลูกหนี้ (ของบริษัทที่ล้มละลาย) ประเมินราคาทรัพย์สิน วิเคราะห์รายการระหว่างบุคคลหรือกิจการที่เกี่ยวข้องกัน เป็นต้น Forensic Accountant อาจมีบทบาทในฐานะพยานผู้เชี่ยวชาญในศาล โดยอาศัยความรู้และทักษะทางวิชาชีพที่มี หรืออาจให้บริการอื่นๆ อีก เช่น เป็นผู้ช่วยทนายความในการค้นหาข้อมูล หรือเอกสารสำคัญ ซึ่งต้องใช้ในศาล (Discovery Assistance) สืบหาข้อมูลจากตลาด หรือ อดุลยหัก (Proof of Business Fact) หรือให้คำแนะนำ หรือเสนอแนะกลยุทธ์แก่กิจการ (Development of Strategy) เพื่อแก้ไขปัญหาทางการเงินและบัญชี และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประกันภัย Forensic Accountant อาจเข้าไปมีบทบาทในการสอบทานความเสียหายของข้อมูลที่ใช้ในการขอรับเงินประกัน (Insurance Claims) หรือคำนวณผลเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นตัวเงิน (Computation of Damage) เป็นต้น

สรุปแล้ว สำหรับท่านที่ต้องการรู้จักกับ Forensic Accounting หนังสือเล่มนี้เป็นทางเลือกที่ดีเล่มหนึ่ง อย่างน้อยก็สอดคล้องกับคำบรรยายลักษณะวิชา หนังสือเล่มนี้อ่านไม่ยาก เขียนกระชับตามสไตล์อังกฤษ ที่น่าสนใจอีกอย่าง คือ แต่ละบทมีกรณีศึกษาของจริงด้วย